

Der er tilsyneladende en rød tråd i mine mange års læsning – set i et lærings- og udviklingsperspektiv. Fra en skræk-pædagogik, styret af kæft, trit og retning-holdninger til børn, til skønlitterære og faglige bøger, der beskæftiger sig med demokrati og ligeværd uanset menneskers hudfarve, køn og sociale tilhørsforhold.

Fra Bastian til Bourdieu

* H.C. Andersen, 'Den store Bastian', Rudyard Kipling, Susi-bøgerne, Aksel Sandemose, Sigrid Undset, Hans Kirk, Erica Young, Louise Michel, Milan Kundera, Pierre Bourdieu, Simone de Beauvoir, Umberto Eco, Kerstin Ekman etc...

Der er mange, jeg ville have svært ved at undvære, men der er to bøger, som jeg på godt og ondt – efter nøje eftertanke – ikke ville have været foruden, henholdsvis 'Den store Bastian' og 'Sur la télévision' fra 1996 af Pierre Bourdieu (på dansk: 'Om TV – og journalistikkens magt').

Den første fordi dens billeder og budskaber står mejslet i hukommelsen efter mere end 50 år – den anden fordi det er en bog, der på usædvanlig vis forener en teoretisk analyse og et samfundsmæssigt engagement – og peger fremad.

Den store Bastian var for gårsdagens børn hvad Emma Gad har været for flere generationer af borgerskabets damer i.e. en introduktion i, hvordan 'man' bør opføre sig.

I disse tider med diskussioner om læring, kompetence, værdier, integration og værdier er 'Den Store Bastian' interessant læsning. Den blev skrevet i 1844 af den tyske læge Heinrich Hoffmann, som – da han ikke kunne finde en egnet billedbog som julegave til sin 3-årige søn – valgte selv at udarbejde en billedbog, som hurtigt blev udgivet, og allerede i 1847 udkom den for første gang på dansk.

Overordnet tema i bogen er, at man skal adlyde sin mor og far, herunder spise op, ikke være forfængelig, ikke rive vingerne af fluerne, ikke lege med tændstikker, ikke sutte på tommelfingeren, ikke være slikmundet, ikke vippe på stolen ved middagsbordet, ikke mobbe 'neger'-drengen. M.a.o. en række af de dyder, vi også i dag forsøger at indpode de små. Blot er pædagogikken en noget anden. Hvor vi i dag opererer med det kompetente barn, vi som forældre og pædagoger forhandler med, er tankegangen bag de malerisk illustrerede historier i 'Den store Bastian' nærmest hvad man kan kalde 'skræk-pædagogik'. Den kræsne dreng, som ikke spiser op, bliver langsomt tyndere og tyndere og ender med at dø. For den forfængelige pige, som ustandselig spejler sig og den onde dreng, som piner dyrene, går det også grueligt galt, og de tre drenge, som mobber den sorte dreng, bliver af Bastian puttet i blækhuset.

Værst for mig som 4-årig, var dog historien om pigen Jette, som trods sine forældres forbud, legede med tændstikker og endte med at brænde op:

*Ak ! hele Jette brændte op
Trods krig og jammerklage !
Af hoved, arme, ben og krop,
Af alt kun blev tilbage
En askebob ! Men kun de to
Små nyskelige røde sko
Ej ilden nænte tage.*

Et budskab til små piger om at holde sig i ro og ikke lege med ilden!

Der er tilsyneladende en rød tråd i mine mange års læsning – set i et lærings- og udviklingsperspektiv. Fra en skræk-pædagogik, styret af kæft, trit og retning-holdninger til børn, til skønlitterære og faglige bøger, der beskæftiger sig med demokrati og ligeværd uanset menneskers hudfarve, køn og sociale tilhørsforhold.

Og her kommer medierne ind. Medierne indgår i dag i hverdagens ritualer og rutiner. De giver os underholdning, fortællinger, informationer, og ikke mindst sætter de – især tv – som er det mest anvendte medie, dagsordenen for, hvilke temaer, der er aktuelle her og nu. Medierne synliggør visse dele af den store og lille verden og usynliggør andre og store dele af verden i scenarier, som ofte gør os bange, for bange til at handle, selv mange af os bilder os ind, at vi er mediekompetente og lever i det bedste af alle videnssamfund. Ganske vist er der sjældent tale om de direkte løftede pegefingre som i 'Den store Bastian', men snarere om mere eller mindre sofistikerede former for fortællinger, hvor vi foran skærmen kommer til at tænke: »Det kunne også ske for mig, hvis ...«

Derfor har Bourdieus lille røde 'Sur la télévision' været min yndlingsbog siden den udkom i 1996.

Heri kritiserer Bourdieu massemedierne, især tv, for at fokusere på det populistiske og overfladiske og han er kritisk overfor kommercialiseringen af medierne – en kritik han skærpede med årene, selv om han helt fra sin tidlige forskning stod på de svages side. Som bekendt opererer han med en opdeling af samfundet i felter, og både i 'Sur la télévision' og i 'Contre-feux' fra 1998 giver han udtryk for bekymring for, at det økonomiske felts logik i stigende grad strømmer ind på samfundets øvrige felter, bl.a. videnskab og journalistik.

Bourdieu peger på fjernsynets seertællinger som et centralt problem, fordi der med den stadige fokusering på, hvor mange der har set et tv-program bliver tale om, hvad han kalder 'seertallets tvang', hvorved det – uanset der er tale om kommercielle eller public service-kanaler bliver et spørgsmål om afsætning – at det, der kan afsættes godt, nødvendigvis er godt. Det bliver m.a.o. markedets logik, der bliver styrende, hvorved det bliver hastighed fremfor analyse og tankevirk-somhed, som præger det journalistiske felt inden for fjernsynet. Der bliver tale om 'øjeblikksforestillinger om verden'. Det paradoksale er så, at med den stadig større konkurrence mellem forskellige aviser og forskellige tv-kanaler, sker der ikke det, som mange havde forventet, nemlig at konkurrence skaber originalitet og forskellighed men snarere, at konkurrencen fremmer ensartethed, uniformitet. (Det fænomen, som tidligere er blevet kaldt 'det laveste fællesnævners princip').

I forlængelse heraf peger Bourdieu på det fænomen, at her og nu-tankegangen i medierne bl.a. kommer til udtryk ved, at hvis en avis eller en tv-station har en sensation, føler de andre aviser og tv-kanaler, at de også bør dække den. Resultatet bliver dermed ofte, at alle aviser stort set har identiske forsidesartikler, og at tv-nyheder har de samme 'scoops', indtil en ny begivenhed næste dag defineres som en sensation.

I Danmark – et lille område, hvor det ofte skorter på sensationer – har der i

Af forskningslektor, dr.pæd. Birgitte Tufte, Danmarks Pædagogiske Universitet

den senere tid været 'gode' sensationer, som er blevet personificerede, idet fortællinger om mennesker, som læserne/seerne kan identificere sig med – enten ved at elske eller hade dem – altid er godt stof. Her tænkes bl.a. på fortællingerne om Prins Henrik, Peter Brixtofte og Amdi Petersen.

En vigtig analytisk pointe hos Bourdieu er, at det journalistiske felt – ligesom det politiske og økonomiske felt – og meget mere end det videnskabelige, kunstneriske eller litterære, ja sågar mere end det juridiske felt – er underlagt markedets kræfter, direkte gennem abonnenter og indirekte gennem seertal, som det allerede er nævnt.

'Sur la télévision' er enestående derved, at den kombinerer en videnskabelig tilgang med en samfundsmæssig tilgang, at den m.a.o. har såvel et analytisk som et kritisk perspektiv. Her taler sociologen Pierre Bourdieu ud fra nogle af de teoretiske begreber, han har beskrevet og anvendt i andre af sine værker. Det kritiske perspektiv er baseret på den grundige videnskabelige analyse. Dermed skriver bogen sig ind i en fransk tradition, hvor intellektuelle definerer sig selv som ansvarlige og engagerede i samfundsmæssige problemstillinger, i dette tilfælde tv.

Den danske oversættelse af bogen har en efterskrift af Pierre Bourdieu, skrevet efter bogens modtagelse i Frankrig. Der var heftige reaktioner på bogen fra journalister og lederskribenter. Han undrer sig over det, men forklarer reaktionerne på følgende måde:

»Det kan kun skyldes at de (journalisterne) på trods af mine forhåndsmentier har følt de stod for skud«.

Desværre ser det ud til, at de journalister, som har kritiseret bogen, netop er faldet i den grøft, som Bourdieu advarer imod, nemlig at ansøge fænomener som enten sorte eller hvide. I deres kritik af bogen ser de tilsyneladende kun Bourdieus kritik af journaliststanden ikke hans forsøg på at forklare – via analysen – de mekanismer, der er bestemmende for, at det journalistiske felt ser ud som det gør i dag.

I den lille røde bog om fjernsynet har Bourdieu som i mange andre af sine analyser formålet – i komprimeret form – at analysere relationen mellem et område og dets personers socioøkonomiske placering i samfundet og disses værdier og livsstil – med en pen, der med årene blev stadig mere kritisk. Og derfor er det ærgerligt, at der ikke kommer mere fra hans skrivebord... ▲

Nye bøger modtaget på redaktionen

Kommunikative kompetencer – småbørn med tale- og sprogvanskeligheder.

Marianne Sommer
Danmarks Pædagogiske Universitet

Turnuslægers praksislæring

Martin Bayer, Ann-Helen Henriksen,
Kristian Larsen, Charlotte Ringsted
H:S Postgraduate, Medicinske Institut

Børn og opmærksomhed – om opmærksomhedens psykologi og pædagogik

Mogens Hansen
Gyldendal

Leg, læring og kreativitet

Hans Henrik Knoop
Aschehoug

Sprog, holdning og etnisk identitet

Uffe Ladegaard
Odense Universitetsforlag

Skolen – en moderne ledet virksomhed

Inger Wahlström
Dafolo

Skilsmisse, børn og nye parforhold

Anna Husum
Gyldendal

Når det almindelige bliver ualmindeligt vigtigt – en bog om børn med traumer

Marianne Lauritzen (red.)
Stinne Marie Nørregaard (red.)
Specialpædagogisk forlag

De lærende lærere. Skole og kvalitetsudvikling i det moderne samfund

Mai-Britt Herløv Petersen
Krogsh Forlag

Learning and child development

Marianne Hedegaard
Århus Universitetsforlag

Learning in classrooms

Marianne Hedegaard
Århus Universitetsforlag

Hvis er barnet ?

En antologi om opdragelse.

Spæt Henriksen (red.)
Annette Daugaard Bentzen (red.)
Børn & Unge

Grobund for læring. Pædagogik og undervisning i førskoletiden.

Ingrid Pramling Samuelsson, Sonja Sheridan
Gyldendal

Et barneperspektiv. Forstå det lille barns verden med video.

Ingrid Pramling Samuelsson, Marita Lindahl
Gyldendal

Learning for democratic citizenship

Ove Korsgaard, Shirley Walters,
Randi Andersen
Danmarks Pædagogiske Universitet

Coaching – læring og udvikling

Reinhard Stelter (red.)
Psykologisk Forlag A/S

Praktiker-Forskeren – udvikling af teori fra praksis

Peter Jarvis
Alinea

Ud med Skolen! ... i det grønne klasseværelse

Ulla-Britt Sabroe, Per Johnsen
Alinea

Udspil om læring i arbejdslivet

Knud Illeris (red.)
Samfundslitteratur

Kompetence og pædagogisk design

Bente Jensen
Gyldendal Uddannelse

Den retlige dimension i pædagogikken

Leif Hermann
Frydenlund

Skrive og samtale - respond-grupper som læringsfællesskab

Torlaug Læ, Kensingard Hoel
Klim

Specialundervisning i læsning

Erik Arendal, Dorthe Haven,
Mogens Jansen, Lis Pøhler
Krogsh Forlag